

Nazime: Aydın ve Dindar Bir Sultan

Ali Akyıldız

İstanbul, Timaş Yayınları, 2020, 400 sayfa, ISBN: 978-605-0833-21-8.

Meltem BABACAN*

Prof. Dr. Ali Akyıldız lisans, yüksek lisans ve doktorasını Marmara Üniversitesinde yapmıştır. Aynı kurumda doçent ve profesör olmuştur. İngiltere, İskoçya ve Japonya’da araştırmacı ve misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur. İlgi alanları 19. yüzyılın bürokratik reformları ve sosyo-ekonomik tarihidir. Aynı zamanda biyografi yazımında da önemli eserleri bulunmaktadır.

Yazar ele aldığı *Nazime Aydın ve Dindar Bir Sultan* adlı eserinde Sultan Abdülaziz’in kızı Nazime Sultan’ın hayatını anlatmayı amaçlamıştır. Yazar kitabını hanedan bireylerinin mektuplaşmalarından yola çıkarak yazmıştır. Nazime Sultan’ın hayatının yanı sıra Osmanlı saray yaşantısıyla ilgili bilgiler vermektedir. Törenler, protokoller, gelirler, hane halkı, saraylar ve ikametgahlar gibi sosyal yaşam ile ilgili dönemseller karşılaştırmalar yaparak bilgiler sunmaktadır. Yazar başlıklar halinde her kısmı ayrı ayrı ele alarak ilerlemiştir. Dönemseller karşılaştırmalar ile farklı iddiaları ele almıştır. Birincil kaynaklardan faydalanarak detaylı bilgi vermeyi amaçlamıştır. Bu bilgileri desteleyecek görselleri de okuyucuya aktarmıştır.

Kitap “Önsöz”, “Giriş”, “Nazime Sultan’ın Hayatı”, “Zor Yıllar: II. Meşrutiyet, Sürgün ve Ölüm”, “Gelirleri, Sarayı ve Hane Halkı”, “Annesi Hayranidil Kadın’a Yazdığı Mektuplar”, “Kardeşi Abdülmecid Efendi’ye Mektupları”, “Ali Halid Paşa ve Abdülmecid Efendiye Mektupları” olmak üzere altı ana başlıktan, mektup metinlerinden ve eklerden oluşmaktadır. Yazar konuları ana başlık altında alt başlıklarla ayrı ayrı ele almıştır. Bu da çalışmayı daha düzenli ve anlaşılır kılmıştır.

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Tarih Bölümü, Lisans Öğrencisi, İstanbul, meltembabacann@gmail.com

Ali Akyıldız, ön sözde M. Çağatay Uluçay'ın Nazime Sultan ile ilgili yazdıklarının neredeyse tamamının yanlış olduğuna, bu sebeple yanlış bilgi yayılımı olduğuna değinir. Yazar, dikkatini Nazime Sultan'ın annesi Hayranidil Kadınefendi'ye yazdığı mektupların çektiğini ve bunları makale olarak yayımlamak istediğini fakat daha sonra Nazime Sultan'ın kardeşi Abdülmecid Efendi'ye yazmış olduğu mektuplara ulaşması sonucu kitaba dönüştürmeye karar verdiğini açıklamıştır. Bu kitabın sultan biyografisinin yanı sıra, hanedan aile içi ilişkilerini ve önemini ortaya koyan bir mikro tarih çalışması olduğunu da belirtir.

Giriş kısmında haremden ve II. Mahmud ile birlikte gelen harem yaşantısındaki esnemelerden bahseder. Sultan değişimiyle saray yaşantısının değişimine, Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz'in israf ve keyfiyet düşkünü olduklarına da değinir.

Yazar eserin ilk bölümünü Nazime Sultan'ın hayatı olarak ele almış ve üç alt başlıkta incelemiştir. Burada Nazime Sultan'ın doğumunu, eğitim hayatını ve yaptığı evliliği ele almıştır. Nazime Sultan üzerinden dönem hakkında önemli bilgiler vermektedir. Dönemin zamanla nasıl değiştiğini, bu değişimin yansıttığı yenilikleri anlatmıştır. Padişah çocukları için haremden yapılan hazırlıklar, alınan eşyalar, sultan anneleri için yapılan hazırlıklara kadar aktarmıştır. Nazime Sultan'ın eğitimiyle ilgili bilgiler verirken yine Osmanlı'daki eğitim sistemine değinmeden geçmemiştir. Sultan'ın aldığı dersleri detaylıca açıklamıştır. Aynı zamanda Sultan'ın kardeşi Abdülmecid Efendi'yle birlikte almış olduğu karneyi de eklemiştir. Sultan'ın evlilik töreni üzerinden o dönemde sultanlar için yapılan harcamalardan, kutlamalardan bahseder. Sultan'ın çeyizini detaylı bir şekilde anlatmış, çeyiz giderleri, giysiler, mücevherler için yapılan harcamalardan, bu harcamaların nereden yapıldığından ve görevlilerinden de bahsetmiştir. Belgeler kullanılmış, bu bağlamda bilgiler aktarılmıştır. İkinci bölümde ise II. Meşrutiyet Dönemi'nden ve Nazime Sultan'ın yaptığı bağışlardan, katıldığı cemiyetlerden, son olarak sürgün yıllarından ve vefatından bahsetmiştir. Kitabın devamında yazar mektuplaşmalara yer vermiştir. Annesine yazdığı mektuplar, kardeşi Abdülmecid Efendi'ye olan mektupları, Nazime Sultan'ın hastalığı ve Ali Halid Paşa ile Abdülmecid Efendi'yle olan mektuplara da yer vermiştir, Ali Halid Paşa'nın hayatıyla ilgili de bilgiler vermektedir.

Yazar sonuç ve değerlendirme başlığı altında konuyu genel bir çerçevede toplamıştır, kitabında sadece Nazime Sultan'ın hayatını anlatmamış, dönemle ilgili çok önemli bilgiler vermiştir. Kitapta Nazime Sultan'ın annesi Hayranidil Kadın'a yazdığı 23, Şehzade Abdülmecid Efendi'ye yazdığı 46, Saliha Sultan'ın büyük ihtimalle üvey annesi Hayranidil'e yazdığı 1, Abdülmecid Efendi'nin ablası Nazime Sultan'a yazdığı 1 ve Ali Halid Paşa'nın Abdülmecid Efendi'ye yazdığı 29 mektup olmak üzere 100 mektubun metnine; ekler kısmında ise Nazime Sultan'ın çeyizi ile hanedanın yurt dışına çıkarılmasından kısa bir süre sonra Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı harekete geçeceği konusunda gazetelerde çıkan yazılar üzerine Ali Halid Paşa tarafından Halife Abdülmecid'in oğlu Ömer Faruk Efendi'ye hitaben kaleme alınan mektuba da yer verilmektedir.

Yazar her bölümü kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Yazıları iyi organize edilmiş, anlaşılır ve sade bir

dille yazılmıştır. Her konunun ayrı ayrı başlıklar altında ele alınması konuyu daha anlaşılır kılmıştır. Bölümler akıcı ve açıklayıcı bir şekilde aktarılmıştır. Osmanlı saray yaşantısıyla ilgili akademik düzeyde araştırma yapacaklar için oldukça faydalı bir kaynak olacaktır. Öte yandan konuyla ilgili daha önce araştırma yapmamış herhangi biri için de bilgilendirici ve akıcı bir eser olmuştur. Her seviyedeki okuyucuya uygundur. Yazar, kitapta birçok belgeden bahsetmiş ve belgeleri olduğu gibi paylaşmış, hepsinin açıklamasını da kaynak bilgisiyle birlikte vermiştir. Bazı belgelerin transkriptini dipnot olarak verirken bazılarını eklememiştir. Ama genel olarak belgeler net ve anlaşılır şekilde açıklanmıştır. Aynı zamanda kitapta davetiyelere de yer vermiştir. Yazarın kitabında doğrudan birincil kaynakları kullanması, daha güvenilir bir kaynak olmasını sağlamıştır.

Kitapta herhangi bir yazım yanlışına denk gelinmemiştir. Yazar kendi fikirlerine çok fazla yer vermeden genelde kaynaklardan aldığı veriler doğrultusunda ilerlemiştir. İstatistik çıkarımları doğru bir şekilde vermiştir. Kaynak gösterimi oldukça başarılıdır. Yazar yüz on üç dipnot kullanmıştır, dipnotlarda uzun açıklamalara da yer vermiştir. Bu da konu üzerinde daha önce araştırma yapmamış bir okuyucunun konuyu kavraması açısından kolaylık sağlamıştır. Yazar arşiv belgeleri ve defterler gibi birincil kaynakların dışında doksan altı kaynaktan yararlanmıştır. Bunlardan dokuzu dergiler ve gazetelerdir. Bu da önemli bir araştırma yapıldığını göstermektedir. Kaynakça, yazar adına göre alfabetik sıralanmış, tek bir kaynakça listesi halinde verilmiştir. Bu durum öğrenciler ve araştırmacılar için kolaylık sağlayacaktır. Kaynakçada herhangi bir imla hatası ya da tarih hatasına rastlanmamıştır. Künye bilgileri doğru ve tutarlı yazılmıştır.

Genel olarak eser Nazime Sultan'ı anlamamız açısından faydalı bir kaynak niteliğindedir. Yazar eserde Nazime Sultan'ın yanı sıra saray yaşantısına, dönemdeki önemli olaylara değinmiş ve bunları bir bütünlükte anlatmayı başarmıştır. Yazar bu eserde gayet açık ve anlaşılır bir dille Osmanlı saray yaşantısını, hanedan mensuplarını sadece yazılı kaynaklarla değil, görsel kaynaklarla da aktarmıştır. Yazarın amacı Nazime Sultan ile ilgili bilgileri bize doğrudan birincil kaynaklarla sunmak, o dönemi mektuplarla, belgelerle açıklayarak anlatmaktır. Kısacası, yazar bu eseri kaleme alırken hem dönemin olaylarını anlatmayı hedeflemiş hem de Nazime Sultan ile ilgili önemli bilgiler vermiştir. Konuyla ilgilenenler için önemli bir eserdir.